

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 14 april 1890, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion angående utredning i fråga om behovet af vård för de sinnessjuka inom landet m. m.

I en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 69, har herr *Gustaf Berg* hemställt, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdänig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda förhållandet med afseende å behovet af vård för de sinnessjuka inom landet samt derjemte angifva och föreslå det sätt, som må finnas lämpligt till behovets snara afhjelpande, utan att allt för stora kostnader för statsverket deraf åstadkommas.

Till stöd för detta förslag har motionären anført följande:

»Från alla delar af landet klagas öfver det stora antal af sinnessjuka och vansinniga personer, som ligga utan lämplig vård och som orsaka kommunerna stora kostnader, under det de derunder sjelfva lida brist på ändamålsenlig och sakkunnig behandling. Den kongl. stadgan af den 2 november 1883 anvisar vederbörande målsmän att anmäla de sjuka hos hospitalsdirektionerna för erhållande af plats å hospitalen, men då sådana ansökningar insändas, erhålles ofta det svaret, att alla platserna på anstalten redan äro upptagna, så att icke någon sjuk vidare kan mottagas. Under tiden ligga de sjuka ohulpna, och familjerna, der sådane sjuka måste qvarstanna, befinna sig i den sorgligaste belägenhet.

Detta beklagliga förhållande är icke för Riksdagen något nytt och obekant, utan det är tvärt om en gammal klagan, som aldrig blifvit till fullo afhjelpat och som därför äfven år efter år blifvit allt mer högljudd och äfven allt mer berättigad.

Redan den 16 november 1863 afläto rikets då församlade ständer en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvori ständerna anförde, »att en temligen allmän klagan öfver hela landet försports öfver bristande utrymme på hospitalen, och att vid sådant förhållande åtgärder syntes böra vidtagas från statens sida, för att, om möjligt, äfven åt de olycklige sinnessjuka söka skaffa nödig omvårdnad, deraf behofvet, efter hvad rikets ständer erfarit, skulle vara stort».

Kongl. Maj:t anmodade då kongl. serafimerordensgillet att med anledning af ständernas skrifvelse söka bereda ökadt utrymme för de sjuka, hvilket äfven ledde dels till nybyggnader och dels till utvidgningar af några äldre anstalter, men hjälpen var otillräcklig och klagomålen fortoro. År 1870 inkommo sålunda skrivelser från landstingen i Jemtlands, Vesterbottens och Vesternorrlands län med anmälan, att de sinnessjuka saknade vård, och med hemställan att lämpliga åtgärder måtte vidtagas för att afhjelpa det trängande behofvet; 1871 gjordes enahanda anmälan af Stora Kopparbergs läns landsting och år 1872 begärde Vermlands landsting, att anslag måtte beredas för en vårdanstalt för sinnessjuka inom länet. Med anledning af dessa förnyade framställningar infortrade Kongl. Maj:t genom nådig remiss af den 25 oktober 1872 dåvarande öfverstyrelsens öfver hospitalen utlåtande i ärendet, hvilket äfven afgafs den 6 mars 1873 och hvori en plan meddelas, hvarigenom ytterligare 405 nya sjukplatser skulle beredas för de sinnessjuka inom landet.

Af den utredning, på hvilken denna plan stöder sig, framgår, att vid 1870 års utgång, då rikets folkmängd var 4,168,525, de sinnessjuke antal ansågs uppgå till omkring 9,000, eller i medeltal 21,7 sinnessjuka på 10,000 af hela folkmängden.

Sedan denna allmänna utredning gjordes, hafva snart 17 år förlupit, det af kongl. serafimerordensgillet uppställda programmet för sjukvårdens utvidgning har blifvit utfördt, platsernas antal inom de offentliga anstalterna har fördubblats, men detta oakadt har klagan öfver bristande vård för de sjuka icke tystnat utan snarare ökats, att döma af de meddelanden, som lemnats dels af kommunerna, dels af landstingen, dels äfven af hospitalsdirektionerna.

Under sådana förhållanden synes vara af behofvet påkalladt, att en ny och fullständig utredning företages rörande denna för hela landet

vigtiga sjukvårdsfråga, så att det verkliga behovets omfattning måtte blifva känd.»

Sedan Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 22 maj 1873 begärt upprättande af en fullständig plan för ordnandet af hospitalsvården i riket, framlade Kongl. Maj:t i proposition till följande års Riksdag en af serafimerordensgillet uppgjord plan till nya hospitalsbyggnader. Dervid erinrades, att efter utfärdandet af hospitalsstadgan den 5 mars 1858 dels nya hospital blifvit öppnade vid Konradsberg, å Hisingen vid Göteborg och vid Hernösand, dels tillbyggnader skett vid Stockholms hospital samt hospitalen i Vadstena, Upsala och Nyköping, dels mera omfattande förändringar verkstälts i äldre hospitalsbyggnader, hvarigenom sjukplatserna ökats sedan år 1861 från 1,074 till 1,451.

Den med anledning af Riksdagens skrifvelse upprättade planen omfattade följande hospitalsbyggnader, hvarför kostnaden beräknats till nedanstående belopp:

nytt hospital vid Lund	Kr. 1,504,690: —
utvidgning af hospitalet vid Hernösand	» 308,000: —
» » » » Vexjö	» 77,251: —
nybyggnad vid hospitalet i Upsala	» 551,000: —
nytt hospital i Örebro eller Vermlands län	» 1,000,000: —
» » i Norr- eller Vesterbotten	» 250,000: —
ordnande af asyl i Malmö	» 100,000: —
» » » å Hisingen	» 200,000: —
	Kr. 3,990,941: —

Sjukplatsernas antal skulle derigenom ökas till 2,262.

Riksdagen gjorde ingen anmärkning vid det framlagda förslaget och beviljade det anslag, Kongl. Maj:t begärt för byggnader under åren 1874 och 1875.

Sedermåra hafva anslag årligen beviljats, och meddelas här en öfversigt öfver de belopp, som för ifrågavarande ändamål anvisats från och med år 1874.

1874	Kr. 900,000: —
1875	» 700,000: —
1876	» 200,000: —
1877	» 300,000: —
1878	» 350,000: —

1879	.....	Kr.	92,000:	—
1880	till nybyggnad vid Upsala hospital.....	»	170,200:	—
1881	» » » » » »	Kr.	160,000:	—
	» inköp af plats för hospitalet vid Kristinehamn	»	10,000: —	» 170,000: —
1882	» nybyggnad vid Upsala hospital	»	190,000: —	
	» inköp af plats för hospitalet vid Kristinehamn	»	76,963: —	» 266,963: —
1883	» nybyggnad vid Upsala hospital	»	210,281: —	
	» » » Kristinehamn.. ..	»	100,000: —	» 310,281: —
1884	» » » » » »	»	250,000: —	
	» vatten- och aflöppsledning vid Vadstena hospital	»	96,900: —	
	» inköp af mark vid Göteborgs hospital.....	»	17,500: —	» 364,400: —
1885	» nybyggnad vid Kristinehamn	»	350,000: —	
1886	» » » » » »	»	148,570: —	
	» tillbyggnad vid Nyköpings hospital	»	52,300: —	
	» asyl vid Lund	»	200,000: —	» 400,870: —
1887	» byggnad vid Nyköpings hospi- tal	»	19,265: —	
	» asyl vid Lund	»	360,000: —	» 379,265: —
1888	» » » » » »	»	311,000: —	
	» inköp af plats vid Piteå	»	25,000: —	» 336,000: —
1889	» asyl vid Lund	»	310,750: —	
	» hospital vid Piteå.....	»	120,000: —	» 430,750: —

Vid innevarande års riksdag har Kongl. Maj:t begärt till fortsättning af arbetena å hospitalet vid Piteå 300,000 kronor och till byggnader vid Vadstena hospital 40,000 kronor eller tillsammans .....

» 340,000: —

Antalet sjukplatser vid hospitalen har till följd af dessa byggnader betydligt tillväxt. Då det år 1860 endast utgjorde 1,048, uppgick det år 1873 till 1,451, år 1886 till 2,275 och vid 1888 års slut till 2,572. Om man till sistnämnda antal lägger 44 nya platser vid Nyköpings hospital, 684 platser vid Lunds under byggnad varande asyl och 290 platser vid det likaledes under byggnad varande hospitalet vid Piteå, kommer man upp till ett antal af 3,590 platser.

Att emellertid detta antal icke motsvarar behovet är otvifvelaktigt och framgår icke blott deraf, att, såsom motionären framhåller, årligen ett betydligt antal inträdessökande måste från hospitalen afvisas på grund af otillräckligt utrymme, utan ock af en jemförelse mellan de befintliga sjukplatserna och de sinnessjukes antal. Enligt öfverstyrelsens öfver hospitalen berättelse för år 1888 funnos under samma år inom riket 7,068 sinnessjuka utom 5,456 idioter. Om sjukplatsernas antal beräknas till 3,590, utgöra de alltså 50,79 procent af de i egentlig mening sinnessjukes antal. Detta är visserligen en större procent, än som vid upprättande af 1873 års förslag ansågs behöflig, men erfarenheten så väl hos oss, som i andra länder har visat, att den är för ringa. Det synes ock vara en allmän mening både hos läkare och allmänheten, att behovet af offentlig sjukvård för de sinnessjuka kräfver ytterligare åtgärder från det allmännas sida.

Men det synes, som om de sakkunnige i frågan äro ense derom, att man efter fullbordandet af hospitalet vid Piteå kommer att ega tillräckligt många hospital för sådana sinnessjuka, som kunna blifva föremål för kurativ behandling, och att nybyggnader för framtiden böra afse asylor för obotligt sjuka, hvilka kunna byggas och underhållas för en väsentligt lägre kostnad än de egentliga hospitalen.

För belysning af frågan tillåter sig utskottet anföra ett utdrag af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 19 mars 1886, då beslut fattades om afgifvande af proposition rörande asylbyggnaden i Lund.

»För att minska kostnaderna för de sinnessjukes vård har man redan länge ansett, att jemte de egentliga hospitalen borde finnas ännu en annan form af anstalter med mindre anläggningskostnad och enklare anordningar, der vissa slag af sinnessjuka kunde få en vård, som för deras tillstånd vore fullt tillräcklig. Nådiga stadgan angående sinnessjuka af den 2 november 1883 har äfven föreskrifvit, att statens anstalter för sådana sjuka skola bestå af hospital eller kuranstalter och asylor eller vårdanstalter samt att å anstalterna af förstnämnda slag skola intaga sådana sinnessjuka, som anses kunna till helsa återställas eller förbättras, hvaremot å vårdanstalterna böra intagas kroniskt, mer eller mindre obotliga sinnessjuka äfvensom med fallandesot behäftade sjuka, hvilka genom tidtals påkommande sinnessjukdom äro för sig sjelfva eller andra vådliga, samt under vissa förhållanden jemväl från barndomen sinnesslöa eller så kallade idioter.

I underdåniga betänkanden af den 18 februari och den 27 mars 1885 har medicinalstyrelsen fäst Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på

det trängande behovet af att så snart som möjligt undanröjda den brist på sjukplatser å vårdanstalter, som nu vidlåder sinnessjukvården i riket, och dervid erinrat om de stora olägenheter och faror, som åtfölja denna brist. Dessa bestode hufvudsakligen deruti, att sjukplatsernas antal å hospitalen för närvarande så strängt upptoges af kroniska, mer eller mindre obotliga sinnessjuka, att hinder deraf uppstode för mottagning derstädes af nyligen insjuknade botlige, hvilka dels af denna anledning långa tider måste vårdas i hemmen, der de ofta såsom opålitliga och våldsamma blefve vådliga för allmänna säkerheten, dels derigenom beröfvades tjenlig vård under det sjukdomsstadium, som enligt numera vunnen erfarenhet erbjöde den bästa utsigten för tillfrisknandet; i hvilket sistberörda afseende erinrats, att, enligt öfverstyrelsens för hospitalen berättelse för år 1884, under åren 1875—1884 tillfriskningsprocenten för sjuka, som intagits å hospital inom två år efter sjukdomens uppkomst, belöpte sig i medeltal för år till 39,8 procent, under det att berörda procent för dem, hvilkas sjukdom egt bestånd mer än två år, nedginge till 9,7 procent.

Förutom den indirekta fördelen af att bereda nyligen insjuknade snart tillträde till hospital genom anordnandet af asylor följde deraf äfven den stora vinsten, att derigenom sjukplatser å offentliga anstalter kunde beredas för ett större antal sinnessjuka i allmänhet och på ett vida billigare sätt än på annan väg. Att det antal sjukplatser för sinnessjukes vård, som landet för närvarande egde, vore alldeles otillräckligt, det vore redan alltför väl känt. Ville man därför söka afhjelpa denna brist, måste man i första hand tänka på anskaffandet af vårdanstalter, hvilka med afseende på arten af de sjuka, som der skulle vårdas, kunde göras vida enklare och billigare än hospitalen och för hvilka kostnaderna än ytterligare nedbringades, om de förlades i närheten af hospital, med hvilka de i så fall kunde ega gemensam utspisning, administration och läkarevård m. m., hvarförutom de båda anstalternas inbördes förhållanden till hvarandra härigenom underlättades.»

Den uppfattning, som sålunda uttalats af departementschefen, delades af 1886 års Riksdag, som i skrifvelse till Kongl. Maj:t yttrade, »att de skäl, som angifvits för byggande af asyl för sinnessjuka, hafva synts Riksdagen ådagalägga, att dylika anläggningar icke kunna umbäras».

Motionärens framställning åsyftar i första rummet en utredning rörande behovet af vård för de sinnessjuka. I fråga om de sinnessjukes antal lemnas årligen genom presterskapet uppgifter, som sedan samman-

föras genom öfverstyrelsen för hospitalen. Derigenom vinnes visserligen icke upplysning, huru många af de utom hospitalen vårdade äro i den ställning, att vård i offentlig anstalt är behöflig eller skulle ifrågakomma, i fall tillräckligt utrymme finnes i desamma, men en särskild undersökning i detta afseende, hvilken i alla händelser icke kunde blifva tillförlitlig, synes utskottet icke alldeles nödvändig. Om nya anstalter upprättas i den mån, medel därför kunna beredas, skall man genom förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å platser säkrast vinna erforderlig upplysning i detta hänseende.

Hvad åter beträffar det lämpligaste sättet för behofvets afhjelpande synes det, i enlighet med hvad ofvan blifvit anfördt, vara tillräckligt utredt, att detta behof ändamålsenligast och billigast tillgodoses genom inrättande af flere asylor för sinnessjuke.

Då utskottet därför icke anser anledning vara för handen att yrka på någon särskild utredning i berörda hänseenden, har utskottet trott, att en framställning i ämnet icke borde kunna ske i annat syfte, än att ytterligare fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på det stora behofvet af anstalter för sinnessjuke, äfvensom begära framläggandet af förslag till sådana nya anstalters upprättande.

Men ehuru utskottet, likasom motionären, hyser den mening, att flere anstalter än redan befintlige eller under anläggning varande äro af behofvet påkallade, har utskottet likväl tvekat om lämpligheten af, att en framställning derom nu göres hos Kongl. Maj:t. Då nemligen Kongl. Maj:t oafbrutet haft sin uppmärksamhet fäst på ifrågavarande angelägenhet, hvarom de kort efter hvarannan framlagda förslagen till nya anstalter bära vittne, och då Riksdagen ständigt visat sig behjerta detta behof och år efter år för ändamålet anvisat betydliga anslag, så hyser utskottet den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t skall med lika lifligt intresse som hittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuke, äfven om icke något särskildt uttalande nu sker från Riksdagens sida.

Utskottet hemställer därför,

att herr Gustaf Bergs ifrågavarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1890.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation:

af herr *G. Elowson*, som åt utskottets hemställen velat gifva följande lydelse:

»Utskottet, som funnit, att ett stort antal sinnessjuka icke kunna blifva å för dem lämpliga vårdanstalter, i följd af bristande utrymme, mottagna, och som derjemte anser, att sinnessjuka icke böra någon längre tid vårdas vid länslasaretten, att visserligen de hospital, som redan finnas eller snart blifva färdiga, äro under den närmaste framtiden tillräckliga för mottagning af sinnessjuka till kurativ behandling, men att asylor, som kunna till vård emottaga sådana sinnessjuka, om hvilkas förbättring ringa eller ingen utsigt finnes, äro i hög grad behöfliga, hemställer för den skull, att kammaren ville för sin del besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t tacktes, efter föregången utredning angående behovet af ytterligare vårdanstalter för sinnessjuka, till Riksdagen framlägga förslag om inrättande af nya asylor för sådana sinnessjuka, om hvilkas förbättring föga eller ingen förhoppning finnes»;

af herr *E. Westin*, som instämt i förestående reservation.
